

1. CENA VÝBORU SEKcie PRE VEDECKÝ A ODBORNÝ PREKLAD A VÝBORU SEKcie PRE UMELECKÝ PREKLAD

Volám sa Veronika Belavá a pochádzam z obce blízko Považskej Bystrice. Na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave som vyštudovala odbor prekladateľstvo a tlmočníctvo v kombinácii anglický a nemecký jazyk. K mojim najväčším úspechom patrí prvé miesto na Prekladateľskej univerziáde v roku 2012 v kategórii kritiky prekladu. Momentálne pracujem ako riaditeľka pobočky vzdelávacej inštitúcie v Púchove, kde sa okrem iného venujem aj prekladu odborných textov. Všetok voľný čas venujem svojmu dvojročnému synovi.

INTERPRETÁCIA A ANALÝZA ORIGINALNEHO A PREKLADOVÉHO TEXTU V DIELE NATHANIELA HAWTHORNA ŠARLÁTOVÉ PÍSMENO

Dej románu Šarlátové písmeno je zasadený do puritánskej novoanglickej osady 17. storočia, ktorá sa nachádza v blízkosti dnešného Bostonu, platia v nej dobové zákony a priestupky sa trestajú verejným zhanobením.

Titul v origináli vyšiel v anglickom jazyku v roku 1850 a do slovenčiny bol doposiaľ preložený dvakrát. Ako prvý ho v roku 1967 preložil Ján Mihál a o rok neskôr vyšiel vo vydavateľstve Tatran. Druhý raz vyšiel vo vydavateľstve Motýľ v roku 2006 a preložil ho Ján Kamenistý.

Oba preklady majú svoje špecifiká a naša analýza bude spočívať v porovnaní jednotlivých prekladov s originálom, v skúmaní prípadných posunov, resp. v odhaľovaní prekladateľských omylov, a tiež vo vyzdvihnutí niektorých prekladateľských riešení.

Všeobecne možno povedať, že dielo, ktoré pochádza z 18. storočia a poukazuje na puritánsky život v Novom Anglicku 17. storočia, sa vyznačuje predovšetkým autorovým bystrým poňatím, prepracovanou koncepciou, množstvom odkazov na vtedajšiu dobu, na Starý i Nový zákon a v neposlednom rade i veľmi komplikovanou štylizáciou viet, ktorú možno nazvať viac než spisovateľskou schopnos-

ťou - ide tu o dokonale prepracovaný román. Dielo ponúka isté skutočnosti, ktoré autor len jemne predkladá a celkový výklad ostáva napokon na čitateľovi.

Majstrovské dielo tohto druhu si teda vyžaduje nielen znalosť všetkých reálií a charakteristík vtedajšej doby, ale i schopnosť ponúknuť čitateľovi preklad, ktorému by rozumel a bol by mu blízky aj napriek štyrom storočiam, ktoré ich oddeľuje.

Celkovo možno povedať, že prekladateľ Ján Mihál, ktorého preklad si v práci pre zjednodušenie označíme ako P1 (originál bude O, naše riešenie R), je svojou koncepciou bližšie srdcu čitateľa, hoci jeho preklad a súčasný čitateľ prekonávajú medzi sebou bariéru 40 rokov, čo sa odráža najmä v jazyku a vyjadrovacích prostriedkoch, ktoré sú neraz i zastarané, no napriek tomu nesú literárnu hodnotu.

Ján Kamenistý (jeho preklad je označený ako P2), ktorý vyštudoval žurnalistiku na Filozofickej Fakulte Univerzity Komenského, poňal preklad odlišne. V snahe priblížiť sa dnešnému čitateľovi používa modernejší jazyk a jeho vyjadrovacie prostriedky sú súčasnejšie a často i zrozumiteľnejšie ako u Mihála. Napriek tomu si dovoľíme povedať, že v P2 chýba predovšetkým koncepcia, ktorá by preklad jazykovo i myšlienково zjednotila.

Ján Vilikovský vo svojom diele *Preklad ako tvorba* charakterizuje koncepciu ako základ pre ďalšie prekladateľské postupy: „Na základe interpretácie si prekladateľ formuje koncepciu, ktorá tvorí základ jeho ďalšieho postupu a určuje metódy, slúžiace na reprodukciu originálu. Pri formovaní koncepcie začína do prekladového procesu priamo zasahovať kultúra cieľová: prekladateľ zvažuje možnosti preberajúcej literatúry, jej jazyka, odhaduje reakciu predpokladaného čitateľa“ (1984, s. 103).

Kapitolu o koncepcii ukončuje Vilikovský žiadosťou, apelom na prekladateľov, čím podčiarkuje celkový význam koncepcie v prekladateľskom procese: „Žiadame, aby preklad reprodukoval dielo ako celok, nie iba niektoré jeho stránky. Hoci sa mení jazyk i dobový kontext, naším cieľom je estetická totožnosť oboch textov a funkčná ekvivalencia ich štruktúrnych prvkov“ (1984, s. 117).

1 INTERPRETÁCIA A ANALÝZA

Jiří Levý v knihe *Umění překlada* opisuje význam interpretácie v prekladateľskom procese: „...při nesouměřitelnosti obou jazykových materiálů není možná úplná významová shoda vyjádření mezi překladem a předlohou, a pak nestačí jazykově správný překlad, ale je nutná interpretace“ (1963, s. 57). Často sa stáva, že prekladateľ musí význam zúžiť, špecifikovať, a k tomu potrebuje poznať, čo sa skrýva za textom. Dá sa teda povedať, že „...každý překlad je více méně jasná interpretace“ (1963, s. 59).

V nasledujúcich kapitolách a podkapitolách si príklad po príklade zinterpretujeme a priblížime jednak originálny text, jednak oba existujúce preklady, rozanalyzujeme ich a predstavíme vlastné prekladateľské riešenia.

1.1 Preklad mien a názvov

Hlavnú hrdinku, z originálu „*Hester Prynne*“, pomenovali obaja prekladatelia odlišne. Mihál ju v P1 označuje „*Estera Prynnová*“, zatiaľ čo v P2 sa objavuje ako „*Hester Prynnová*“. Pri voľbe mena Estera si prekladateľ meno jednak poslovenčil, jednak zjednodušil celkovú prácu. „*Estera*“ je ženského rodu, skloňuje sa podľa vzoru žena a podlieha tak zákonitostiam slovenského jazyka. Pre preklad je teda výber prirodzenejší.

„*Hester*“ je slovo nesklonné, avšak pri prechýľovaní došlo k tomu, že priezvisko „*Prynnová*“ skloňovaniu podlieha, čiže v tejto kombinácii máme „*Hester Prynnovú*“ – „*Hester Prynnovej*“, nesklonné meno a sklonné priezvisko. Vzhľadom k tomu, že v slovenčine existuje meno Estera, nevidíme význam v ponechávaní pôvodného mena z originálu. Dovoľme si však tvrdiť, že mohlo dôjsť ešte k jednej zmene, t.j. k zmene priezviska. Čitateľ by nebol o nič ukrátený, ak by sa hlavná hrdinka volala „*Estera Prynová*“. Zdvojenie spoluhlásky je pre slovenčinu úplne redundantné.

Ďalší protagonist, nositeľ šarlátového písmena na hrudi, je „*Arthur Dimmesdale*“, ktorého meno prekladatelia ponechali bezo zmeny. Pri skloňovaní sa však použitie líši.

O: „*She hath raised a great scandal, I promise you, in godly Master Dimmesdale's church.*“ (s. 50)

P1: „*Ubezpečujem vás, vyvolala veľké pobúrenie v cirkvi zbožného pána Dimmesdalea.*“ (s. 62)

P2: „*Verte, v cirkevnej obci bohabojného pána Dimmesdala vyvolala veľké pohoršenie.*“ (s. 17)

Zatiaľ čo v P1 sa koncové „-e“ z priezviska nevypúšťa, v P2 sa vynecháva a vznikne tak „*pána Dimmesdala*“, čo je správne aj podľa *Pravidiel slovenského pravopisu*: „Od mužských priezvisk anglického a francúzskeho pôvodu zakončených na „-e“, ktoré sa nevyslovuje, toto tzv. nemé *e* sa pri tvorení ženských priezvisk vynecháva aj v písme, napr. „*Stone*“ [stoun] – „*Stonová*“ [stounová], „*Wilde*“ [vajld] – „*Wildová*“ [vajldová]“ (2000, s. 129). Tento princíp sa, prirodzene, uplatňuje aj pri skloňovaní podstatných mien cudzieho pôvodu.

Myslíme si, že je zbytočné zachovať v mene „*Arthur*“ hlásku „-h“, prirodzenej-

šie by bolo nazvať hrdinu „Artur“, keďže takéto meno je slovenskému čitateľovi bližšie. Ján Vilikovský v diele *Preklad ako tvorba* rozoberá exotizáciu, naturalizáciu a kreolizáciu kultúr. Pri analyzovaní prekladu mien sa vyjadruje takto: „Pri preklade významových mien si riešenie vyžaduje veľkú mieru vynachádzavosti a prekladateľ sa spravidla dáva viesť skôr všeobecným typom textu a vlastným odhadom pre to, čo bude čitateľ považovať za únosné. Aj napriek tomu možno vycítiť určité všeobecné pravidlá. V kultúrnej významových prozaických textoch – najmä ak ide o vážne diela realistického charakteru – sa spravidla ponechávajú pôvodné formy mien; predovšetkým sa prekladateľ vyhýba miešaniu foriem pôvodných a preložených.“ (1984, s. 135)

Ak by sme sa teda riadili domácim prístupom, *naturalizáciou*, mohli by sme meno, hoci nejde o významové, „hovoriace“ meno (Vilikovský, 1984, s. 134), foneticky prepísať a nazvať hrdinu „Artur Dimesdejl“.

Ako sme už predtým naznačili, v P2 chýba koncepcia, ktorá by určila isté pravidlá pri prekladaní. Keď máme v P2 Hester, mali by sme jej dcéru volať „Pearl“, avšak aj Mihál, aj Kamenistý nazývajú dieťa – symbol hriechu – „Perla“. Pravdaže, súhlasíme s takýmto riešením. Perla ako niečo cenné a drahé (u Estery zaplatené vysokou cenou) existuje aj v slovenčine, a preto nie je potrebné zachovávať pôvodný pravopis.

Odlíšne musíme postupovať pri mene „Roger Chillingworth“. V P1 aj v P2 sa meno používa nezmenené. Ak však ide o funkčné meno, musíme pri prekladaní postupovať obozretnejšie. Priezvisko je zložené z dvoch slov: „chilling“ + „worth“. *Anglicko-slovenský slovník* Jozefa Froneka a Pavla Mokráňa uvádza:

- „**chilling** adj (*frightening: story, event*) hrôzostrašný, hrozný, hrôzyplný; (look) ľadový; (*prospect*) neutešený“ (s. 196)
- „**worth** n hodnota, cena, adj pred **1** (*of financial value*) **be w. ten pounds** mať cenu or stáť desať libier **2** (*deserving*) **be w. it** stáť za to“ (s. 1364)

Ak teda autor tvoril meno zámerne podľa povahy, ktorú má postava naozaj „hrôzostrašnú“, a žiada zaplatiť od Estery a Arthura veľmi vysokú „cenu“ za ich hriech, potom zachováme meno v pôvodnom znení „Roger Chillingworth“ tak, ako to urobili prekladatelia, a tým ho v našom jazyku a kultúre udomácňujeme. Píše o tom aj Jiří Levý v knihe *Umění překladač*: „Tvořivost překladatele je omezena na oblast jazykovou; nejen tím, že nové výrazy vytváří (neologismy), ale i tím, že cizí výrazy ve svém prostředí zdomácňuje (exotismy)“ (1963, s. 108).

Druhá možnosť je, že sa prikloníme k naturalizácii a vymyslíme vhodný preklad mena, napr. „Roger Pomstychtivý“ (chce sa pomstiť vinníkom).

Najdôležitejšie však je, aby bol prekladateľ v prekladaní mien jednotný a dôsledný.

Aj v prípade mena „*Isaac Johnson*“ sa prikláňame k poslovenčeniu na „*Izáka Johnsona*“ tak, ako je to v P1. Keďže prekladateľ o pár viet neskôr preložil „*Kráľovskú kaplnku*“, je nezmyselné ponechať pôvodný pravopis v mene „*Isaac*“, i tak je u nás „*Izák*“ známe biblické meno.

O: ... *on Isaac Johnson's lot...*
...*in the old church-yard of King's Chapel...* (s. 39)

P1: ...*na funduse Izáka Johnsona...*
...*pri Kráľovskej kaplnke...* (s. 51)

P2: ...*ktorý patril Isaacovi Johnsonovi...*
...*pri Kráľovskej kaplnke...* (s. 5)

1.2 Preklad názvov kapitol

Pri preklade názvov kapitol postupovali obaja prekladatelia podobným systémom, väčšinou sa pridržiavali originálu jednak vo význame, jednak vo výbere jazykových prostriedkov a tiež v syntaxi.

V prvom rade rozoberieme názov kapitoly číslo 5:

O: *Hester at her needle* (s. 63)

P1: *Estera s ihlou v ruke* (s. 74)

P2: *Hester a jej ihla* (s. 32)

Riešenie, ktoré sa nám ponúka v P1, je lepšie ako v P2. Kamenistý sa v tomto prípade až krčovito pridržiava originálu, pritom by mohol pokojne preložiť len význam, napr.: „*umenie Esteriných rúk*“.

O pridržiavaní sa originálu píše aj Keníž v knihe *Preklad ako hra na invariant a ekvivalenciu*: „...najťažšie je naučiť budúceho prekladateľa prekonať tzv. **hypnózu originálu**, t.j. nevnímať len povrchovú jazykovú (najmä syntaktickú a lexikálnu) rovinu textu, ale prekročiť túto pomyselnú hranicu a objaviť hĺbkový tematický rozmer textu, a tým si vytvoriť celkovú predstavu o tom, čo budem prenášať do cieľového jazyka. Čím menší skúsenostný komplex v oblasti tvorby domáceho textu, tým väčšia hypnóza originálu, tým väčšie očarenie z jazykovej podoby cudzojazyčného textu“ (2008, s. 33).

Hoci je súčasným trendom, že v slovenskom jazyku sa používa nadmerne veľa privlastňovacích zámen, čo pramení z vplyvu cudzích jazykov, najmä angličtiny, niekedy majú zamená svoje opodstatnenie a výpoveď je bez nich neúplná alebo dvojzmyselná. Ako príklad uvedieme nasledujúci citát.

O: *The Leech and his Patient* (s. 102)

P1: *Lekár a jeho pacient* (s. 113)

P2: *Liečiteľ a pacient* (s. 78)

Ak sa zamyslíme nad výpoveďou v P2, „*liečiteľ a pacient*“, nie je celkom jasné, či ide o jednu alebo dve osoby, či ide o liečiteľa a jeho pacienta, alebo je liečiteľ zároveň pacientom. V tomto prípade je lepšie použiť privlastňovacie zámeno tak, ako to urobil Mihál: „*lekár a jeho pacient*“ a určiť tak vzťahy medzi postavami.

1.3 Posuny v prekladoch

Posun v preklade je fenomén, ktorému sa treba vyhýbať, ale žiaľ, aj napriek tomu sa často v prekladoch vyskytuje. S takýmito posunmi, chybami v prekladoch, sme sa stretli aj pri našej interpretácii a analýze. Pozrime sa na nasledujúci citát:

O: „*I have left thee to the scarlet letter,*” replied Roger Chillingworth. „*If that have not avenged me, I can do no more!*”

He laid his finger on it, with a smile.

„***It has avenged thee!***” answered Hester Prynne. (s. 135)

P1: „*Prenechal som ťa šarlátovému písmenu,*“ odpovedal Roger Chillingworth.

„*Ak ma ono nepomstilo, nemôžem viac spraviť.*“

Usmievajúc sa, položil si prst na to písmeno.

„***Pomstilo sa ti!***“ odpovedala Estera Pryniová. (s. 148)

P2: „*Teba som nechal šarlátovému písmenu,*“ odvetil Roger Chillingworth. „*Ak sa mu to nepodarilo, ja viac nezmôžem.*“

S úsmevom sa dotkol písmena.

„***Neboj sa, pomstilo ťa!***“ odpovedala Hester Pryniová. (s. 118)

Stoja pred nami dve rôzne výpovede dvoch prekladateľov. Mihál preložil Esterinu odpoveď ako „*Pomstilo sa ti!*“, a naopak Kamenistý tvrdí: „*Neboj sa, pomstilo ťa!*“. Odpoveď nám ponúka *Anglicko-slovenský slovník* J. Froneka a P. Mokráňa:

- „**avenge** vt pomstiť; **a. sb/ sth** pomstiť niekoho/ niečo; **a. oneself, be -d** pomstiť sa; **a. oneself for sth on sb** vypomstiť sa na niekom or pomstiť sa niekomu za niečo“ (s. 75)

Z uvedeného vyplýva, že Mihál urobil pri preklade chybu. Šarlátové písmeno sa pomstilo Estere v mene Chillingwortha. Kamenistého preklad „*Neboj sa, pomstilo ťa!*“ je správny.

Mihál sa pomýlil aj v inom citáte, kde dôležitú úlohu zohráva gramatika. Vieme, že angličtina nedovoľuje dvojité zápory tak ako slovenčina, kde sú výrazy ako „nepoznám nijakého Petra“ bežnou súčasťou vyjadrovania. „*I do not have no Money*“ je teda gramaticky nesprávne. Stáva sa, že v anglickom jazyku sa objaví jav, tzv. „*double negation*“, avšak má opačný význam ako v slovenčine. Kým u nás ide stále o negatív, v angličtine sa takáto výpoveď považuje za pozitívnu, t.j. negácie sa vzájomne zrušia. V praxi to vyzerá nasledovne:

- O:** *Not improbably, this circumstance wrought a very material change in the public estimation;...* (s. 202)
- P1:** *Nie je pravdepodobné, že táto okolnosť vyvolala podstatnú zmenu v mienke verejnosti o Perle;...* (s. 216)
- P2:** *Je veľmi pravdepodobné, že táto skutočnosť podstatným spôsobom zmenila verejnú mienku;...* (s. 195)

Keďže tu ide o „*double negation*“, výpoveď je vlastne pozitívna. Kamenistý ju preložil správne, „*je veľmi pravdepodobné*“ je ekvivalentom k originálu „*not improbably*“. Mihál pravdepodobne stroskotal na latinskej predpone „*im-*“, ktorá podobne ako „*non-*“, „*il-*“, „*a-*“ a i. tvorí zápor.

My by sme si dovolili ponúknuť riešenie, pri ktorom sa slovu (ne)pravdepodobný vyhneme:

- N:** *Nie je vylúčené, že práve pod vplyvom tejto skutočnosti sa verejná mienka podstatne zmenila.*

K významovému posunu došlo v P2 i v ďalšom citáte. Popravde, autorovo vyjadrovanie je veľakrát zámerne zložené, a pokiaľ prekladateľ do hĺbky nerozoberie celé kontexty a jednotlivé výpovede, môže ľahko sklznúť k nepozornosti a uspokojiť sa s prekladom, ktorý vlastne nie je adekvátny. Tu je hádam dôležité, aby si prekladateľ skontroloval, či na seba jednotlivé vety logicky nadväzujú a či ich význam po zjednodušení dáva hlavu i päť. Pozrime sa teda na konkrétnu situáciu z diela.

- O:** *... so changed was Hester Prynne's repute before the public, that the matron in the town most eminent for rigid morality could not have held such intercourse with less result of scandal than herself.* (s. 182)
- P1:** *... povest' Estery Prynnovej vo verejnosti sa tak zmenila, že by pani, ktorá v meste vynikala prísnu mravnosťou, nebola mohla mať taký rozhovor a vyvolať ním také malé pohoršenie ako Estera.* (s. 196)
- P2:** *Tak veľmi sa zmenila povest' Hester Prynnovej na verejnosti, že ani tá najmo-*

różnejšia matróna v meste nepokladala takýto rozhovor za škandalóznejší ako Hester sama. (s. 172)

Problém nastáva v časti „*could not have held such intercourse with less result of scandal than herself*“. Autor proti sebe stavia dva protipóly – aj tá najmorálnejšia žena v meste by takýmto rozhovorom spôsobila viac rozruchu ako Estera – t.j. Esterina povest sa už natoľko zmenila, že by nikomu ani na um neprišlo považovať jej činy za nemorálne, či hriešne. Hawthorne túto zdanlivo jednoduchú výpoveď napísal ozaj majstrovsky a s takou eleganciou, že na prvý pohľad by sa zdalo, že na jej preklade nebude nič ťažké. Máme tu však dve protichodné riešenia, Mihálov preklad „*vyvolať ním také malé pohoršenie ako Estera*“ a preklad Kamenistého „*nepokladala takýto rozhovor za škandalóznejší ako Hester sama*“. Po dôkladnej analýze sa opäť prikloníme na stranu P1 – „*nebola mohla mať taký rozhovor a vyvolať ním také malé pohoršenie ako Estera*“, lebo interpretácia v P2 je mylná – „*ani tá najmoróznejšia matróna v meste nepokladala takýto rozhovor za škandalóznejší ako Hester sama*“. Hoci Kamenistý má zaiste pravdu, Estere nebol rozhovor dvakrát príjemný, napriek tomu nemožno v texte posúvať význam. Na tomto mieste si zároveň dovoľujeme vyzdvihnúť a pochváliť Jána Mihála za jeho prekladateľské riešenie, ktoré je jasné a zrozumiteľné. V našom preklade sme sa zámerne vyhli osloveniu Estera dvakrát za sebou, ktoré zo štylistického hľadiska považujeme za nešikovné, a nahradili sme ho radšej osobným zámenom ona. Preklad znie nasledovne:

N: *Verejná mienka o Estere sa natoľko zmenila, že i tá najmorálnejšia ženská v meste by takýmto rozhovorom vyvolala väčší rozruch než ona.*

1.3 Doslovnosť v preklade

Ako protipóly proti sebe stoja doslovný a voľný preklad. Pri doslovnosti prekladateľ často uberá na významovej hodnote len na úkor používania doslovných, t.j. tých istých jazykových prostriedkov, čo môže viesť nielen k nezrozumiteľnosti prekladu, ale i k odlišnému procesu recepcie u jeho príjemcu. Jiří Levý charakterizuje doslovný a voľný preklad vo svojej knihe *Umění překladu*: „Z hľadiska prekladateľské problematiky vystupuje v díle do popředí dialektika obecného a jedinečného. Proti obecnému významu (pojmovému i emotivnímu) a proti obecné formě stojí oblast zvláštního: jazykový materiál a historicky, tj. národně a dobově podmíněné obsahy a formy. Věrný překlad se upíná na momenty zvláštní. Proto připouští jen výměnu jazykového materiálu a ostatní prvky směřující k jedinečnosti zachovává jako součást koloritu, často na úkor srozumitelnosti, tj.

na úkor obecného významu. Volný preklad klade dôraz na obecné. Zachováva obecný obsah a formu a zavádza substitúciu do celej oblasti zvláštného: za národnú a dobovou špecifickosť orginálu dosazuje národnú a dobovou špecifickosť oblasti, do níž se preklad uvádza, proto ve svém extrému vede k lokalizaci a k aktualizaci“ (1963, s. 112).

Naopak, doslovnosť si zastáva Daniela Müglová v knihe *Komunikácia, tlmočenie, preklad alebo Prečo spadla Babylonská veža?*, avšak iba pokiaľ ide o možnosť, ako sa vyrovnáť s prekladom metafory: „priamy/doslovný preklad“. V tomto kontexte doslovný neznamena *otrocký*, ale naopak, je to optimálny prenos, keď sa metafora dá nahradit výrazovými prostriedkami cieľového jazyka s rovnakým estetickým účinkom“ (2009, s. 240).

Pozrieme sa na doslovnosť v konkrétnych prekladových situáciách.

- O:** *Before this ugly edifice, and between it and the wheel-track of the street, was a grass plot, much overgrown with burdock, pig weed, **apple-peru**, and such unsightly vegetation,...* (s. 39)
- P1:** *Pred tým hnusným staviskom, medzi ním a koľajami rozbrázdzenou ulicou, bol kus pažite veľmi zarastenej lopusinou, lobodou, žihľavou a pluhavými rastlinami,...* (s. 51)
- P2:** *Pred touto odpornou budovou, medzi ňou a vyjazdenou ulicou bol trávnik, z väčšej časti zarastený lopúchmi, portulakou kapustnou, ľuľkom a iným okolie špatiacim rastlinstvom,...* (s. 5)

Slovník uvádza, že „pig weed“ je „portulaka kapustná obyčajná“, a že „apple-peru“ je lat. *Nicandra Physalodes*, čiže *Nikandra machovkovitá*, a nie ľuľok, čo je buď skrátený názov pre „ľuľok zemiakový“ (*Solanum tuberosum*), čiže „zemiak“, alebo „ľuľok sladkohorký“ (*Solanum dulcamara*), čo je jedovatá rastlina, ktorú mal prekladateľ Kamenistý zrejme na mysli. Mihál ju nazýva „žihľavou“. Možno však povedať, že Mihál poňal preklad ako volný a znie oveľa prirodzenejšie. Recipient rozhodne nie je ukrátený, keď významovo nezachoval pôvodné buriny, ale sa priblížil slovenskému čitateľovi prekladom „lopusinou, lobodou, žihľavou“, čím zachoval aj celkovo negatívnu emóciu. Na jednej strane sú to totiž nechcené rastliny, na druhej strane nám ponúkajú nádherné kvety, v čom možno vidieť i celú pointu a pôvodný autorov zámer.

My sme pri preklade postupovali skôr voľne, inšpirovať sme sa nechali Mihálom i Kamenistým:

- N:** *Pred touto nevábnu budovou, presnejšie medzi ňou a vyjazdenou ulicou, rástla aká-taká tráva, alebo skôr lopusina, loboda a iné pluhavé rastlinstvo...*

Teraz zhodnotíme, nakoľko treba zachovávať doslovnosť v preklade, a do akej miery sa dá využiť voľnosť.

- O:** *The age had not so much refinement, that any sense of impropriety restrained the wearers of **the petticoat and farthingale** from stepping forth into the public ways, and wedging their not unsubstantial persons, if occasion were, into the throng nearest to **the scaffold** at an execution.* (s. 41-42)
- P1:** Časy neboli priam najjemnejšie a aký-taký zmysel pre nevďačnosť nebránil nositeľkám **spodnic a krinolín** vychádzať na verejné miesta a tísnuť svoje nie slabé postavy do davu čo najbližšie k **popravisku**, keď sa na to naskytla príležitosť pri verejnej poprave. (s. 53)
- P2:** Časy ešte neboli natoľko zjemnené, že by tamtým ženám, zavalitým a odetým do sukni, ktoré držali obruče, čosi ako prirodzená slušnosť bránilo, aby sa pri podobných príležitostiach neukazovali v celej svojej kráse na verejnosti a netisli sa až do bezprostrednej blízkosti **lešenia, na ktorom sa odohrávali poprav**y. (s. 7)

Mihál sa pri preklade „*petticoat and farthingale*“ pridržal originálu, pretože naozaj ide „*o spodnice a krinolíny*“, ktoré boli v minulosti nevyhnutnou súčasťou ženského odevu. Kamenistý poňal preklad opisne, ale čitateľovi z toho nemusí byť hneď jasné, čo sú to „*obruče na sukni*“. *Synonymický slovník slovenčiny* (2004) ponúka nasledovné:

- „**obruč 1.** pevný kruhový pás na upevňovanie rozličných predmetov – **ráf:** železné obruče, ráfy na kolesách voza, na sude; **2.** predmet kruhovitého tvaru – hovor. **karika:** mosadzné obruče, kariky na háku – **koleso – kruh:** cvičiť s kolesom, kruhom – **obručka – krúžok – karička** (menšia obruč): *obručka, krúžok na kľúče*“

„*Obruče na sukni*“ sa ľudovo nazývajú aj „*kruhy*“, ktoré sa vkladajú do spodnice na vystuženie a spevnenie. Fakt, že slová „*spodnica*“ a „*krinolína*“ sa v Kamenistého preklade neuvádzajú, neprekáža. Pokojne mohol výpoveď zjednodušiť a použiť len „*sukňa*“.

V originálnom texte sa počas celého príbehu stretávame s miestom, ktoré autor nazýva „*scaffold*“. Keďže je miestom kľúčového diania, nemožno prekladu tohto slova nevenovať dostatočnú pozornosť, resp. preklad v diele obmieňať. *Anglicko-slovenský slovník* J. Froneka a P. Mokránia uvádza preklad slova „*scaffold*“:

- „**scaffold n 1** Build lešenie **2** (*for execution*) popravné lešenie“ (s. 985)

P2 zrejme čerpá z podobného zdroja, problém však spočíva v tom, že lešenie môže byť akékoľvek a používať sa napr. v stavebníctve, preto použiť takýto opisný preklad je veľmi nešikovné a zastávame názor, že „*popravisko*“ je oveľa prirodzenejšie slovo a dá sa s ním pracovať aj bez použitia vedľajšej vety („*lešenie, na ktorom sa odohrávali popravy*“). Či sa na ňom konajú popravy, ceremónie alebo je to miesto hanby, na veci nič nemení – bolo postavené so zámerom vykonávať popravy akéhokoľvek druhu. Preto navrhujeme:

N: *Správanie ľudí nebolo v tomto čase ešte natoľko vycibrené, aby prirodzená slušnosť zabránila tým, čo sa pýšia nosiť **sukne**, vychádzať na verejnosť a pretláčať svoje kypré postavy davom čo najbližšie k **popravisku** vždy, keď sa naskytla príležitosť.*

V tejto pasáži ide nielen o doslovnosť/volnosť, ale najmä o naturalizáciu a exotizáciu, s ktorými sa prekladateľ musí na začiatku popasovať a pri preklade postupovať na základe vopred určenej koncepcie. Prekladateľ by ju mal svedomitododržiať.

O: *„Of a truth, friend, that matter remaineth a riddle; and the **Daniel** who shall expound it is yet a-wanting,“ answered the townsman. (s. 51)*

P1: *„Ak mám povedať pravdu, priateľko, tá vec ostáva hádankou, a dosiaľ sa nenašiel **prorok**, ktorý ju rozlúšti,“ odpovedal mešťan. (s. 62)*

P2: *„Pravdu povediac, priateľu, to všetko zostáva záhadou; a **Daniel**, ktorý by ju vedel rozlúštiť, sa zatiaľ nezjavil,“ odpovedal obyvateľ mesta. (s. 18)*

Kniha proroka Daniela, skrátene *Dana*, je kniha Starého zákona písaná v hebrejčine a aramejčine. Daniel bol prorok, ktorý porozumel každé videnie a sen. Mihálov preklad „*venašiel sa prorok, ktorý ju rozlúšti*“, je vskutku výborným riešením vzhľadom na to, že proroka Daniela čitateľ nemusí poznať. Preklad Kamenistého „*Daniel, ktorý by ju vedel rozlúštiť*“ čitateľovi nenapovie nič. Pokiaľ by však detailne poznal knihy Starého zákona, vedel by, že ide o proroka. Pre správne porozumenie je teda potrebné pridať ku Kamenistého prekladu aj slovo „*prorok*“, inak môže dôjsť k mylnej interpretácii, že Daniel je jeden z Bostončanov v Novom Anglicku, ktorý lúšti podobné záhady a s Bibliou to nebude mať nič spoločné.

N: *„Pravdu povediac, priateľu, ostáva to záhadou, lebo **prorok ako Daniel**, ktorý by ju zaiste rozlúštil, sa doposiaľ nenašiel,“ odvetil mešťan.*

Teraz si vezmeme príklad *Merryho Andrewa*, ktorý oproti *Danielovi* nepochádza z Biblie.

- O:** *Here, it is true, were none of the appliances which popular merriment would so readily have found in the England of Elizabeth's time, or that of James;-no rude shows of a theatrical kind; no minstrel with his harp and legendary ballad, nor gleeman, with an ape dancing to his music; no juggler, with his tricks of mimic witchcraft; no Merry Andrew, to stir up the multitude with jests, perhaps hundreds of years old, but still effective, by their appeals to the very broadest sources of mirthful sympathy.” (s. 179-180)*
- P1:** *Nebolo tu, pravda, vecí, aké by ľudová veselica tak poľahky našla v Anglicku v čase kráľovnej Alžbety alebo kráľa Jakuba – nemohli chodiť na diváky ani do divadla, nebolo minstrela s harfou a s legendárnou baladou, ani potulného speváka s opicou, ktorá tancovala podľa jeho hudby; ani žongléra s jeho napodobenými čarodejnými kúskami, **ani šaša**, ktorý by so svojimi, hádam storočnými, ale dosiaľ účinnými vtipmi dovoľával najširších prameňov veselej sympatie. (s. 194)*
- P2:** *Pravdaže, nekonali sa nijaké zábavné podujatia, ktoré boli také časté v alžbetínskom Anglicku alebo v Anglicku z čias kráľa Jakuba – nehralo sa nijaké naturalistické divadlo, nevystupovali potulní speváci s lutnami a nespievali legendárne balady. Na uliciach nevyhrávali verklikári s opičkami, ktoré tancovali na ich hudbu, nezjavili sa na nich žongléri s čarodejnými kúskami, ani **Merry Andrew**, ktorý bavil obecnstvo vtipmi starými možno aj sto rokov, ale ktorý mal vždy úspech, pretože bol zrozumiteľný najširším ľudovým vrstvám a vedel ich zabaviť.“ (s. 169)*

Internetový synonymický slovník *thefreedictionary.com* uvádza, že „*merry andrew*“ je osoba, ktorá zabáva iných svojím vtipným a zosmiešňujúcim chovaním, a synonymá pre tento výraz sú napr. „*klaun*“, „*harlekýn*“, „*komik*“.

Mihál v P1 nahradil meno komika „*Merry Andrewa*“ a použil podstatné meno „*šašo*“. V P2 ostáva „*Merry Andrew*“. Vďaka vedľajšej vete, ktorá odkazuje na konkrétnu osobu a vysvetľuje, čo tento „*komik*“ robil, je čitateľovi jasné, že ide o historickú, ba možno až legendárnu postavu.

Myslíme si, že hoci Mihál vynechal meno a nahradil ho všeobecným označením „*šašo*“, nepochybil, lebo v našej kultúre, kde historická postava Merry Andrew nikomu nič nehovorí, nie je nevyhnutné túto reáliu zachovať. Obaja prekladatelia sa teda s problémom popasovali dobre, hoci po svojom. My by sme pasáž preložili nasledovne:

- N:** *„Pravdu povediac, priateľu, ostáva to záhadou, lebo **prorok ako Daniel**, ktorý by ju zaiste rozlúštil, sa doposiaľ nenašiel,“ odvetil mešťan. Pravda je taká, že za čias kráľovnej Alžbety a kráľa Jakuba sa konali oveľa väčšie zábavy. Dnes si už veru nezájdete na nejaké primitívne divadielko, nestretnete na ulici potulného*

speváka s harfou vyspevujúceho známú baladu, alebo iného s opicou tancujúcou do rytmu, ba ani žongléra s čarodejníckymi trikmi, či komika s frkami starými prinajmenšom sto rokov, ktoré aj napriek tomu dokázali pobaviť obecnstvo a vyslúžiť si sympatie.

1.4 Redundancia v preklade

Redundancia alebo nadbytočnosť ako ju opisuje *Synonymický slovník slovenčiny* (2004, s. 594), predstavuje neželaný efekt v preklade, ktorý vzniká prevodom z východiskového do cieľového jazyka a z času na čas býva podmienená hypnózou originálu.

Pozrieme sa na prípad redundancie v diele – na preklad „*Papist among the crowd of Puritans*“:

- O:** *Had there been a **Papist** among the crowd of Puritans, he might have seen in this beautiful woman, so picturesque in her attire and mien, and with the infant at her bosom, an object to remind him of the image of Divine Maternity, ...* (s. 46)
- P1:** *Keby sa tu v dave puritánov bol našiel **katolík**, bol by v istej krásnej žene, takej malebnej vo svojom odeve, v obličaji a s dieťaťom v náručí, videl hádam niečo, čo by mu pripomenulo preblahoslavenú Pannu Máriu, ...* (s. 58)
- P2:** *Keby sa v zástupe zhrčených puritánov azda vyskytol **nejaký skrytý stúpenec rímskeho pápeža**, mohol v tejto krásnej žene, takej malebnej v krásnych šatách, držiacej sa tak vznešene, navyše s dieťaťom v náručí, uvidieť obraz Bohorodičky,...* (s. 13)

„*Papist*“ je čiastočne pejoratívne označenie „*katolíkov*“ z čias reformácie anglikánskej cirkvi, keď boli cirkevníci verní rímskemu pápežovi namiesto hlave anglikánskej cirkvi (In *Wikipedia.org*).

Použitie v preklade význam „*katolík*“, ako to urobil Mihál, je teda významovo a štylisticky správne prekladateľské riešenie, ale vytráca sa z neho pejoratívny zmysel. Kamenistého preklad „*nejaký skrytý stúpenec rímskeho pápeža*“ je zasa veľmi redundantný, ba dokonca znie ako opis zo slovníka cudzích slov. My by sme sa priklonili k nasledovnému prekladu:

- N:** *Keby sa bol v dave puritánov našiel **nejaký pápeženec**, zaiste by v tejto krásnej žene s utešenou tvárou, v malebných šatách a s dojčateľom v náručí našiel podobnosť s obrazom nebeskej Panny Márie.*

1.5 Štylizácia výpovedí v preklade

Aby sme sa v angličtine vyhli opakovaniu toho istého predmetu, použijeme „one“ alebo privlastňovacie zámeno. Slovenčina, žiaľ, nedisponuje podobným zámenom, ktoré by malo vo vete funkciu nahrádzania predmetu. Slovenský jazyk si však dokáže i napriek tomu poradiť a môže predmet, pokiaľ je zrejmé, o čo ide, z vety úplne vynechať alebo ho synonymicky nahradiť.

V našom príklade môžeme hovoriť o hypnóze originálu a preberaní anglických väzieb.

O: *What we did had a consecration of its own. We felt it so!* (s. 152)

P1: Čo sme spáchali, ***bolo svojím spôsobom posvätné***. *Tak sme to cítili.* (s. 166)

P2: *To, čo sme urobili my dvaja, malo svoje vlastné posvätenie. Tak sme to cítili!* (s. 137)

„*Mať posvätenie*“, z originálu „*to have a consecration*“ je doslovný preklad, akému sa treba pri preklade vyvarovať. P1 hovorí: „*bolo svojím spôsobom posvätné*“. Tu už môžeme cítiť, že ide o slovenský text. Veľmi sa nám páči aj použitie slovesa „*spáchať*“, lebo ide o obmenu robiť/urobiť, ktorých je text spravidla presýtený, a pritom prekladateľ vystihuje podstatu – tí dvaja spáchali hriech cudzoložstva. Dovoľme si použiť to isté sloveso ako Mihál i v našom preklade:

N: *Vtedy sa nám predsa zdalo, že to, čo sme spáchali, je istým spôsobom posvätné!*

Uvedieme si ešte príklad kalambúru:

O: *You search his thoughts. You burrow and rankle in his heart! Your clutch is on his life, and you cause him to die daily a living death; and still he knows you not...* (s. 134)

P1: *Skúmate mu myšlienky. Snoríte mu v srdci a jatríte mu ho. Máte v pazúroch jeho život, nútite ho denne zaživa umierať, a predsa vás nepozná.* (s. 146)

P2: *Prehrabávaš sa mu v myšlienkach. Špáraš sa mu v srdci a jatríš mu rany. Máš jeho život v rukách a spôsobuješ, že umiera každý deň, hoci navonok ešte žije a ešte vždy nevie, kto si.* (s. 116)

„*To die daily a living death*“ je slovná hračka, v ktorej sa autor hrá so zvukovou podobou – „*die daily death*“ – používa aliteráciu a obrazne podáva skutočnosť, že Roger Chillingworth kňaza postupne zabíja.

Naši prekladatelia to vyriešili po svojom, v P1 je použité slovné spojenie „*umierať zaživa*“, P2 je opisný a vysvetľuje: „*umiera každý deň, hoci navonok ešte*

žije“. V oboch prípadoch sa, žiaľ, vytráca použitie rovnakého začiatočného písmena a v druhom prípade je narušená i dĺžka a štruktúra výrazu.

Sme si istí, že i v slovenčine sa dá vymyslieť pekný výraz s použitím aliterácie tak, aby sme východiskový text neochudobňovali. Keby sme namiesto slovesa „umierať“ použili „zomierať“, mohli by sme opakovanie postaviť na spoluhláske „z“: „zaživa zomierať“. Ostáva nám preložiť „daily“ tak, aby sme začínali hláskou „z“. Keby sme prekladali význam, a nie slová, mohli by sme namiesto „denne“ použiť „znova“, „zas“. Vzniklo by nám: „znova a znova daživa zomierať“. Náš preklad by teda znel:

N: *Snoriš mu v myšlienkach, v srdci, jatriš mu ho! Pazúrmí zvieráš jeho život a nútiš ho znova a znova daživa zomierať! No i tak ťa nepozná.*

1.6 Vhodný výber jazykových prostriedkov

V nasledujúcej podkapitole sa presvedčíme o tom, že výber jazykových prostriedkov zohráva dôležitú úlohu v procese prekladania. Keďže máme tú možnosť, porovnáme si riešenia oboch prekladateľov. Začneme citátom:

- O:** *At all events, the health of the good town of Boston, so far as medicine had aught to do with it, had hitherto lain in the guardianship of **an aged deacon and apothecary**, whose piety and godly deportment were stronger testimonials **in his favor**, than any that he could have produced in the shape of a diploma. (s. 94)*
- P1:** *V každom prípade zdravie dobrého mesta Bostonu, nakoľko lekárstvo malo s ním do činenia, zverovali dosiaľ starostlivosti **obstarného diakona i lekárni-ka**, ktorých nábožnosť a bohabojné správanie bolo silnejším svedectvom **v ich prospech** ako hocijaké iné, ktorým by sa mohli preukázať ako diplomom. (s. 106)*
- P2:** *Nech už bolo akokoľvek, zdravie mestečka Boston, ak s ním mala medicína vôbec čosi spoločné, ležalo v rukách **starého predspeváka a lekárni-ka**, ktorých zbožnosť a bohabojný život boli **pre nich** lepším odporúčaním ako čokoľvek, čo by sa ponášalo na lekársky diplom. (s. 69)*

Problém, ktorý sa v prekladoch objavuje, je spôsobený osobami zodpovednými za zdravie Bostončanov. V prvom rade, v meste nie je nijaký diplomovaný lekár, takže všetku zdravotnú starostlivosť o obyvateľov vykonáva diakon. Tu dochádza v P1 i v P2 k omylu, diakon a zároveň lekárnik je jedna a tá istá osoba, prezrádza nám to použitie neurčitého člena „an“, ktoré je spoločné pre oboch: „an

aged deacon and apothecary“ a tiež vedľajšia veta s použitím zámena v singulári: „whose piety and godly deportment were stronger testimonials in **his** favor“. V tejto skutočnosti sa, žiaľ, obaja prekladatelia mylia. V P1 máme: „*diakona i lekárnik, ktorých nábožnosť a bohabojné správanie bolo silnejším svedectvom v ich prospech ako hocijaké iné*“, v P2: „*predspevák a lekárnik, ktorých zbožnosť a bohabojný život boli pre nich lepším odporúčaním ako čokoľvek*“.

Pokiaľ však ide o preklad „*lekárnik*“, dochádza k nezhode, v P2 nie je lekárnik ale „*predspevák*“. *Anglicko-slovenský slovník* J. Froneka a P. Mokráňa ponúka nasledovnú definíciu slova „*apothecary*“:

- „**apothecary** n dated lekárnik“ (2006, s. 48)

Online Krátky slovník slovenského jazyka ponúka k slovu *predspevák* túto definíciu:

- „**predspevák** -a mn. č. -ci, muž. r.,kto predspevuje“.

Ťažko povedať, ako Kamenistý prišiel k prekladu „*predspevák*“, či ide o chybu z nepozornosti, alebo nejaký interpretačný posun, pravdou však je, že by sa to pri preklade nemalo stávať a aspoň pri kontrole by sa malo zamedziť podobným omylom. Náš návrh znie:

N: *Tak či onak, zdravie dobrých Bostončanov, ak s ním medicína mala vôbec do činenia, bolo v rukách **zostarnutého diakona a lekárnik, ktorému** v prospech svedčila viac zbožnosť a bohabojné správanie než to, čo sa ponášalo na lekárskeho diplomu.*

1.7 Nepreložiteľnosť ako prekladový jav

Žiaľ, existujú situácie, kedy je preklad nerealizovateľný z dôvodu nepreložiteľnosti. Tento jav charakterizuje Anton Popovič v diele *Teória umeleckého prekladu* ako „situáciu, keď medzi jazykovými prvkami originálu a prvkami prekladu nedochádza k žiaducej štruktúrnej, lineárnej, ani funkčnej významovej zámene v dôsledku nedostatku zmyslu a konotácie. Situácia, keď vzťah vyjadrenia významu, čiže vzťah medzi tvorivým subjektom a jeho jazykovým vyjadrením v origináli, nenachádza adekvátne jazykové vyjadrenie v preklade“ (1975, s. 280).

I my sme sa počas prípravnej fázy stretli s tým, že prekladateľ niečo nepreložil a z textu to vynechal. Hoci tzv. preklad vynechaním nie je bežný a ani akceptovateľný, napriek tomu sa vyskytuje v prekladovej literatúre.

Rozanalyzujeme si citát, ktorý jeden z prekladateľov nepreložil, resp. z textu vynechal, a zistíme, či naozaj ide o jav nepreložiteľnosti.

- O:** *Sometimes, a light glimmered out of the physician's eyes, burning blue and ominous, like the reflection of the furnace, or let us say, like one of those gleams of ghastly fire that darted from Bunyan's awful door-way in the hill side, and quivered on the pilgrim's face. **The soil where this dark miner was working had perchance shown indications that encouraged him.*** (s. 102)
- P1:** *Zavše zaklipkalo v lekárových očiach svetielko, vzbĺkajúc belasou a zlovestne sťa odblesk z vyhne, alebo, povedzme, jeden z tých zásvitov prízračnej žiary, ktoré šibala z Bunyanovho pluhavého vchodu na stráni a klipkala na pútnikovej tvári. **Zemina, v ktorej ten namosúrený baník kopal, hádam ukazovala známky, čo ho povzbudzovali.*** (s. 114)
- P2:** *Občas zablysko v očiach liečiteľa svetlo, zažiarilo belasým, zlým svitom, akoby to bol odraz samotného pekelného ohňa, alebo, povedzme, ponášalo sa na záblesky strašidelného ohňa Bunyanovho, ktorý sa zjavil v škáre v kopci a potom sa mihol na pútnikovej tvári. – (s. 78)*

Problém celej pasáže je v tom, že autor odkazuje na kresťanského autora, baptistického kazateľa a predovšetkým básnika Johna Bunyana. Ten vo svojom alegorickom diele *Cesta pútnika* opisuje, ako pútnik opúšťa zem hriechu a putuje do Nového Jeruzalema k svojmu Pánovi. Cestou je skúšaný a zvädzaný, ale nakoniec sa po smrti dostane na vytúžené miesto.

Hawthorne odkazuje na konkrétnu pasáž z tohto diela, kde sa pútnikovi otvára pekelná brána v kopci, až sa mu v tvári odráža jej pekelný oheň. Pastieri však pútnikovi prezradia, že tadiaľ prechádzajú tí pokrytci a zradcovia, čo sa Bohu obrátili chrbtom.

Hawthorne naznačuje, že Chillingworthovi šlahajú z očí podobné pekelné plamene, aké sa odrážali v pútnikovej tvári v diele Bunyana. Potom však nasleduje veta, ktorá je akoby vytrhnutá z kontextu: „*The soil where this dark miner was working had perchance shown indications that encouraged him*“. Keďže ani nám nebolo celkom jasné, na čo konkrétne z *Cesty pútnika* Hawthorne odkazuje, snažili sme sa aspoň z internetových zdrojov dozvedieť o tomto diele viac.

Zistili sme, že pútnik, alebo kresťan, ako sa *Pilgrim* nazýva v slovenskom preklade, putuje spolu s *Nádejným* a cestou im pastieri ukazujú bránu pekla, „*dvere v kopci*“, vystríhajú ich pred vstupom a navedú ich na správny „*chodník do nebeského mesta*“. Pri rozlúčke im povedali: „A keď sa už mali rozlúčiť, jeden z pastierov im dal opis cesty, druhý ich napomínal, aby sa chránili pochlebovača, tretí ich vystríhal, aby si dali pozor a nezaspali na začarovanej pôde, a štvrtý im prial šťastnú cestu, a aby ich Boh sprevádzal.“ (In referaty.atlas.sk)

Je možné, že Hawthorne v analyzovanej vete odkazuje na „tú začarovanú pôdu“, ktorú spomínajú pastieri.

Skúsme si však zobrať druhú možnosť, t.j., že Hawthorne vo vete opisuje Rogera Chillingwortha, že on je ten „*dark miner*“. Z kontextu vieme, že v predchádzajúcom odseku ho opisuje ako „*He now dug into the poor clergyman’s heart, like a miner searching for gold...*“ (s. 102) Pravdepodobne teda pod opisom „*dark miner*“ myslí pomstychtivého lekára a „*soil where this dark miner was working*“ nebude ozajstná pôda, zemina, ale duša a srdce úbohého duchovného, ktoré ho svojimi drobnými náznakmi utvrdzovali v tom, že kope v dobrej pôde, t.j., že Arthur Dimmesdale je ten správny objekt pomsty.

Prišli sme teda k záveru, že ani P1 nie je správny, hoci Mihál túto výpoveď preložil tak všeobecne, že by sa v podstate kvôli svojmu prekladu nemusel škriepiť.

Otázkou ostáva, prečo Kamenistý vetu nepreložil, alebo, či ju pri prekladaní vynechal len náhodou. Keďže nám sa súvislosti spojili až po dôkladnej rešerši a opätovnému vracaniu sa v texte, dovoľme si odhadovať, že sa nám tu nenaskytuje príklad prekladateľského javu nepreložiteľnosti, skôr by sme mohli hovoriť o preklade vynechaním.

Keďže tu nejde o nepreložiteľnosť, a nechceme čitateľa o nič ochudobniť, pasáž by sme navrhovali preložiť nasledovne:

N: *Niekedy z lekárových očí vyšľahlo prapodivné belasé svetlo, ktoré pripomínalo samotné peklo, ba ponášalo sa na záblesky ohavného ohňa pekelnej brány na kopci, ktoré sa odrážali v pútnikovej tvári v Bunyanovej Ceste pútnika. Azda pôda, duša kňaza, ktorú tento diabolský baník jatril, ho drobnými náznakmi utvrdzovala v tom, že kope na správnom mieste.*

Preklad sme obohatili, t.j. doplnili, o vysvetlenie, že „pôda“ je vlastne „kňazova duša“, a tým sme to čitateľovi celé uľahčili. Použili sme *dušu*, nie *srdce*, lebo to je stredného rodu, inak by sa nám nezhodoval rod s vedľajšou vetou „*ktorú tento diabolský baník jatril*“ (pôda, duša – ženský rod, srdce – stredný rod.), ktorá tým vlastne môže odkazovať na oboje. Druhej časti vety sme ponechali rovnakú tajomnosť, akú niesla v origináli. Ostáva na čitateľovi, aby si uvedomil, že „kopať“ je len obrazné vyjadrenie, a že po celý čas hovoríme o pomste duchovnému v podobe rozjatrenia jeho srdca.

Na uvedených príkladoch sme si demonštrovali základné rozdiely v štylistike a koncepcii dvoch existujúcich prekladov Šarlátového písmeňa do slovenčiny.

Z príkladov vyplýva, že Ján Mihál mal pri prekladaní presne stanovenú koncepciu, dodržiaval jazykové a vyjadrovacie zvyklosti v celom diele a jeho preklad je prirodzenejší ako preklad Jána Kamenistého.

S presnosťou možno povedať, že titul Nathaniela Hawthorna je tvrdým

orieškom pre akéhokoľvek prekladateľa a vyžaduje si nesmierne veľa zručností a skúseností. Prekladať dielo takéhoto svetového veľikána si teda vyžaduje aj presnú koncepciu, vedomostné pozadie celkovej problematiky tej doby. Ani pri modernizácii prekladu sa nevyhneme istej archaizácii, ktorá je pre dielo príznačná, a ktorej vypustením by sme zmenili jeho celkovú výpovednú hodnotu.

PRAMENE

- HAWTHORNE, N.: Šarlátové písmeno. Banská Bystrica: Tatran, 1968. 240 s.
HAWTHORNE, N.: Šarlátové písmeno. Bratislava: Motýľ, 2006. 238 s. ISBN 80-89199-34-8.
HAWTHORNE, N.: *The Scarlet Letter*. New York: Oxford University Press, Inc., 2008. 226 s. ISBN 978-0-19-953780-8.

LITERATÚRA

- FRONEK, J. - MOKRÁŇ, P.: *Anglicko-slovenský slovník*. Bratislava: NOVÁ PRÁCA, spol. s.r.o., 2006. 1378 s. ISBN 80-88929-80-6.
Historický slovník slovenského jazyka. I. zväzok. 1989. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. (1991). 536 s. ISBN 80-224-0228-1.
KENÍŽ, A.: *Preklad ako hra na invariant a ekvivalenciu*. Bratislava: AnaPress, 2008. 96 s. ISBN 978-80-89137-38-1.
LEVÝ, J.: *Umění překlada*. Praha: Československý spisovatel, 1963. 400 s.
MŮGLOVÁ, D.: *Komunikácia, tlmočenie, preklad alebo Prečo spadla Babylonská veža?* Bratislava: Enigma Publishing, s.r.o., 2009. 324 s. ISBN 978-80-89132-82-9.
Pravidlá slovenského pravopisu. 3. upr. a dopl. vyd., Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2000. 592 s. ISBN 80-224-0655-4.
POPOVIČ, A.: *Poetika umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, 1971. 168 s.
POPOVIČ, A.: *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, 1975. 296 s.
Slovník súčasného slovenského jazyka. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. (2006). 1134 s. ISBN 80-224-0932-4.
Synonymický slovník slovenčiny. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2004. 998 s. ISBN 80-224-0801-8.
VILIKOVSKÝ, J.: *Preklad ako tvorba*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1984. 240 s.

RESUMÉ

The study deals with the interpretation and analysis of the original and translated text in Nathaniel Hawthorne's historical novel *The Scarlet Letter*. It analyses and compares two existing translations of *The Scarlet Letter* into the Slovak language. The first translation was rendered in 1968 by Ján Mihál and the second one in 2006 by Ján Kamenistý. The aim of the study is to interpret, analyse, and compare both translations on theoretical bases and to suggest own translation solutions. It is divided into four main parts. The chapter on interpretation and analysis consists of seven subchapters where we focus on concrete translation situations and our suggested solutions, e.g. translation of names and geographical names, misinterpretation, word-for-word translation, redundancy, stylization, selection of language means, and untranslatability.

Mgr. Veronika Belavá
Horný Lieskov 154
018 21 Považská Bystrica
veronika.belava@gmail.com